

De vaste commissie voor Veiligheid en Justitie heeft een aantal vragen voorgelegd aan de minister van Veiligheid en Justitie over de brief van 21 maart 2011 over naleving van voorschriften rond bevestigingen van identificerende gegevens via het Centraal Informatiepunt Onderzoek Telecommunicatie (CIOT) (Kamerstukken II 2010–2011, 32 500-VI, nr. 92).

De voorzitter van de commissie,
De Roon

Adjunct-griffier van de commissie,
Van Doorn

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige brief van de minister van Veiligheid en Justitie (hierna: de minister). Zij vinden het van groot belang dat de (bijzondere) opsporings-, inlichtingen- en veiligheidsdiensten (hierna BIOD-en) aan alle vereisten op dit gebied voldoen en kunnen instemmen met de door de minister voorgestelde maatregelen. Daarnaast onderschrijven deze leden het uitgangspunt dat de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van inwoners van zeer groot belang is. Zij zijn dan ook verheugd dat hij met hoge urgentie maatregelen heeft getroffen. Een ieder moet er inderdaad op kunnen vertrouwen dat de overheid alles in het werk stelt om tekortkomingen te herstellen. De overheid bewaakt immers de vrijheid en beschermt burgers tegen willekeur.

Deze leden zien graag nog toegelicht wat het standpunt van de minister is over een eventuele uitbreiding van het CIOT Informatiesysteem. Zoals al aangegeven door de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie is van uitbreiding met bankgegevens geen sprake. Over de mogelijke uitbreiding met Historische Verkeersgegevens (HVG)- en Historische Naam-, Adres- en Woonplaatsgegevens (HNAW), alwaar ook de industrie tegen is, bestaat echter nog enige onduidelijkheid. Voornoemde leden vernemen graag hoe de minister dit ziet.

De leden van de PvdA-fractie hebben kennisgenomen van de voorliggende brief. Zij hebben daarover nog enkele vragen en opmerkingen die verderop in dit verslag aan de orde zullen komen.

De leden van de CDA-fractie vinden dat het opvragen van identificerende gegevens door BIOD-en bij het CIOT een belangrijke bijdrage kan leveren aan de veiligheid in Nederland en daarbuiten. Wel vinden zij dat dit moet gebeuren conform de vigerende regels en normen. Deze leden willen nog enkele punten onder de aandacht brengen.

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de onderhavige brief. Zij delen de mening van de minister dat strikte naleving van de voorschriften rond bevragingen van NAW-gegevens van telecommunicatiediensten van heel groot belang is, omdat het hier gaat om inbreuken op de persoonlijke levenssfeer. Het is ernstig dat de regels nu al jarenlang onvoldoende worden nageleefd. Zij vinden het daarom goed dat de minister de rapportages van het College bescherming persoonsgegevens (Cbp) niet afwacht en nu al maatregelen treft. Maar de vraag is wel hoe het komt dat de voorschriften onvoldoende worden nageleefd. Waar komt dit vandaan? Waarom houden deze diensten zich niet aan de regels? Zijn de voorschriften te ingewikkeld of te bureaucratisch? Is het luiheid? Of is nieuwsgierigheid de reden dat bepaalde diensten het niet zo nauw nemen met de privacyregels? Is het belang van opsporing en de drang naar bepaalde informatie in sommige gevallen zo groot, dat de diensten de regels menen opzij te moeten zetten? Graag ontvangen deze leden een analyse van de minister naar de aard van dit probleem.

De leden van de ChristenUnie-fractie maken zich zorgen over het feit dat bij audits van de Departementale Auditdienst (DAD) is geconstateerd dat verschillende BIOD-en de voorschriften rond bevragingen van identificeerbare gegevens via het CIOT niet voldoende naleven. Een betrouwbare overheid dient zeer zorgvuldig om te gaan met gevoelige persoonlijke informatie die zij in handen krijgt. In dat opzicht zijn deze leden blij met de intentie van de minister om streng toe te zien op de naleving van de

voorschriften door de BOID-en en hiertoe ook (nog nader te bepalen) maatregelen te treffen.

CIOT

De leden van de VVD-fractie merken op dat een beperkt aantal opsporingsambtenaren per organisatie een autorisatie heeft voor toegang tot het CIOT informatiesysteem. Zij willen graag weten om hoeveel opsporingsambtenaren het gaat, waarbij zij een overzicht per organisatie op prijs stellen.

De leden van de PvdA-fractie merken op dat het CIOT-systeem een geautomatiseerd systeem is. Zij vragen welk deel precies is geautomatiseerd en waar menselijk handelen wordt verwacht. Welke taken en bevoegdheden hebben medewerkers die met het CIOT-systeem werken? Zijn de medewerkers die het CIOT-systeem bedienen ondergebracht bij verschillende organisaties of hebben ze zitting op het Ministerie van Veiligheid en Justitie waardoor zij onder de (directe) verantwoordelijkheid van de minister vallen? Lopen alle aanvragen van de BOID-en via deze medewerkers en om hoeveel aanvragen gaat het jaarlijks?

De aan het woord zijnde leden constateren dat de CIOT-medewerker wordt gescreend en een beveiligde werkplek heeft. Uit de onderhavige brief valt op te maken dat uit de audit blijkt dat er niet altijd even zorgvuldig met het systeem en de privacy van de burgers wordt omgegaan. Is dit te wijten aan de medewerkers, het systeem of aan de organisatie(s)?

Deze leden merken op dat BOID-en telecom- en internetgegevens kunnen opvragen in het belang van een onderzoek. In welk stadium van het (strafrechtelijk) onderzoek zullen BOID-en overgaan tot het opvragen van telecom- en internetgegevens? Waarin moet een verzoek minimaal aan voldoen wil een CIOT-medewerker de gegevens mogen leveren?

De leden van de PvdA-fractie vragen of het mogelijk is dat opsporingsambtenaren in Nederland informatie van telecom- en internetaanbieders voor zichzelf, of vrienden kunnen opzoeken? Zo ja, is uit onderzoek gebleken dat opsporingsambtenaren die ook daadwerkelijk hebben gedaan? Hoe vaak is dit gebeurd? Welke waarborgen ontbreken waardoor dit mogelijk te maken? Wordt er aangedacht om deze fout in het systeem te herstellen? Zo nee, waarom niet?

Deze leden vragen of het departement jaarlijks een verslag opstelt waarin wordt gemeld hoe vaak het CIOT aan een autoriteit informatie verstrekt en van welke autoriteit dit verzoek komt. Zo ja, wat wordt er dan met deze verslagen gedaan? Welke BOID-en maken het meest gebruik van het CIOT en op basis van welke rechtsgrondslag worden de meeste verzoeken gedaan? Kan hiervan een schematisch overzicht worden gegeven?

De leden van de ChristenUnie-fractie erkennen dat zogenaamde NAW-gegevens, die via het CIOT van de telecoomaanbieders worden verkregen, van groot belang kunnen zijn in een aantal (bijzondere) opsporingsonderzoeken en onderzoeken van inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Zij vinden het in het kader van de waarborging van de bescherming van persoonlijke gegevens van groot belang dat er niet lichtvaardig met dit soort verzoeken wordt omgegaan en dat de voorschriften met betrekking tot de bevragingen van de BOID-en aan het CIOT. Het grote aantal bevragingen aan het adres van het CIOT wekt de suggestie dat diensten lichtvaardig omgaan met verzoeken aan de CIOT. Uit de audits van de departementale dienst en de brieven van de verschillende BOID-en is tevens gebleken dat voorschriften voor de uitvoering van het besluit verstrekking gegevens telecommunicatie niet goed worden uitgevoerd, waardoor de bescherming van gevoelige persoonsgegevens in het gedrang is. Wat doet de minister er aan om

eventueel lichtzinnig gebruik van de mogelijkheid tot het bevragen van het CIOT te voorkomen?

Voornoemde leden erkennen dat directe controle op de rechtmatigheid van een bevraging in de praktijk moeilijk te realiseren is. Deze leden vinden het echter van belang dat alle bevragingen achteraf kunnen worden getoetst. Gaat de minister op centraal niveau een toetsing van de rechtmatigheid van bevragingen instellen, zoals is geadviseerd door de DAD? Welke maatregel(en) gaat de minister nemen om er voor te zorgen dat alle bevragingen op een goede manier achteraf te toetsen zijn op rechtmatigheid? Welke stappen neemt de minister wanneer blijkt dat de bevragingen van BOID-en vaak onrechtmatig zijn?

Normenkader

Audits

De leden van de VVD-fractie vernemen graag waarom in een enkel geval de rechtmatigheid van een bevraging niet kon worden vastgesteld? Kan verder worden aangegeven welke organisaties zijn gevraagd verbeterplannen op te stellen teneinde de tekortkomingen weg te nemen en wat hiervan de stand van zaken is? Deze leden willen bovendien weten of voorzien is in sancties (en zo ja, welke) als de normen niet of onvoldoende worden nageleefd.

Graag vernemen zij de reactie van de minister op de stelling dat de rechtmatigheid van de bevraging vooraf moet worden vastgesteld, niet achteraf. Er kan immers betoogd worden dat wat de bevraging uit het CIOT betreft toestemming vooraf door bijvoorbeeld de officier van justitie of controle van de vorderingen vooraf door een onafhankelijke partij beter zijn dan een minimale audit achteraf.

De leden van de PvdA-fractie lezen in de brief dat uit de audits van 2007 en 2008 naar voren kwam dat ten aanzien van de rechtmatigheid van de bevraging bij de onderzochte BOID-en onvolkomenheden zijn geconstateerd. Wat waren dat voor onvolkomenheden? Is op basis van deze steekproefsgewijze audits besloten om alle BOID-en te controleren om te voorkomen dat andere BOID-en onvolkomenheden ten aanzien van de rechtmatigheid van de bevraging zouden ontwikkelen of om deze onvolkomenheden te signaleren? Zo nee, waarom niet en wordt dit alsnog gedaan? Wat kunnen de gevolgen zijn van deze onvolkomenheden ten aanzien van de rechtmatigheid van de bevraging? Hebben de gevolgen zich voorgedaan bij de al onderzochte BOID-en? Zo ja, hoe vaak? Voornoemde leden merken ten aanzien van het delegeren van bevoegdheden op dat BOID-en bij de audit en de follow-up niet aan de gestelde eisen hebben voldaan. Welke fouten zijn er gemaakt en hoe is hierop gereageerd door de diensten?

De leden van de SP-fractie vragen toe te lichten welke BOID-en de voorschriften hebben overtreden, dan wel niet goed of onvolledig hebben nageleefd. Is de minister bereid deze diensten te benoemen? Zo nee, waarom niet?

Voorts vragen zij welke gevolgen het niet (correct) naleven van de regels heeft gehad voor opsporingsonderzoeken. Zijn hierdoor opsporings-, inlichtingen of veiligheidsonderzoeken mislukt?

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben van onderzoeken van de DAD in 2008 en 2009 begrepen dat de controle op rechtmatigheid van de aanvragen in veel gevallen te wensen over laat. In veel gevallen bevragen medewerkers van BOID-en het CIOT zonder de benodigde formele autorisatie van de minister van Veiligheid en Justitie. Kan de minister

verklaren waarom bij een aantal BOID-en bevestigingen niet worden gedaan door de geautoriseerde medewerkers?

Reacties op verzoek

De leden van de VVD-fractie vragen welke BOID-en te kennen hebben gegeven aan verbeteringen te werken en om welke verbeteringen het gaat. Waarom hebben een aantal BOID-en gesteld meer tijd nodig te hebben om «in control» te zijn? Wat was de specifieke opgaaf van redenen hiervoor?

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de DAD in 2009 alleen een heeft audit gehouden op die punten die uit eerdere audits problematisch zijn gebleken. De uitkomst van de follow-up van 2009 was dat belangrijke aanbevelingen die in vorige audits zijn getrokken niet (volledig) zijn opgevolgd. Het betreft het delegeren van bevoegdheden, formele autorisaties, de rechtsgrondslagen en de rechtmatigheid van bevestigingen en de documentatie van de werkwijze en de instructie. Als reactie op deze uitkomst is er een brief gestuurd aan betrokken organisatie. Hierop hebben alle BOID-en gereageerd. Sommige hebben een «in control» verklaring afgegeven. Dit houdt in dat deze organisaties vinden dat zij voldoen aan de regels. Eerder is door de minister al eens aangegeven dat het mogelijk is dat er verschillen van inzicht bestaat van wat rechtmatigheid is. Hoe heeft dit verschil van inzicht kunnen ontstaan en is de minister ervan overtuigd dat door middel van een richtlijn dit probleem verholpen is? Wordt door middel van een onderzoek of een follow-up onderzocht of er nu eenduidige inzichten bestaan wat moet worden verstaan onder een rechtmatig verzoek?

Heeft de minister de overtuiging dat BOID-en nu wel (in tegenstelling tot eerder gedane aanbevelingen die niet zijn opgevolgd) zullen voldoen aan alle gestelde eisen ten aanzien van het delegeren van bevoegdheden, formele autorisaties, de rechtsgrondslagen en de rechtmatigheid van bevestigingen en de documentatie van de werkwijze en de instructie? Zo ja, waar baseert de minister deze overtuiging op? Zo nee, worden er verdere maatregelen genomen om te zorgen dat BOID-en wel voldoen aan de gestelde eisen? Zo ja, welke?

Review

De leden van de CDA-fractie lezen in de onderhavige brief dat uit een review eind 2010 bij het politiekorps Gelderland-Zuid bleek dat niet alles volgens de normen was ingericht. Ook uit het ambtelijk onderzoek door het Cbp in 2010 komt naar voren dat strikte naleving van de voorschriften ondanks goede intenties nog steeds niet voldoende is geborgd. Kan de minister aangeven waarom na vele jaren na invoering het voor de gebruiker zo moeilijk is om zich aan de geldende regels te houden?

Onderzoek door Cbp

De leden van de VVD-fractie merken op dat het Cbp in 2010 heeft geconstateerd dat strikte naleving van de voorschriften nog steeds niet voldoende is geborgd. Door de minister en betreffende organisaties zijn onmiddellijk acties ondernomen om omissies en gebreken te herstellen of op korte termijn in orde te brengen. Deze leden zien een nadere toelichting op het resultaat van deze acties graag tegemoet.

De leden van de PvdA-fractie merken op dat het Cbp bij drie organisaties onderzoek heeft gedaan naar het naleven van de voorschriften bij de bevestiging via het CIOT. Wat was de uitkomst van deze onderzoeken? Welke conclusie baren de minister de meeste zorgen? Hoe hebben de

onderzochte diensten gereageerd op de onderzoeken en welke maatregelen zijn er getroffen om te zorgen dat deze diensten (maar ook andere BOID-en) zich houden aan de naleving van de voorschriften?

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn van mening dat de werkwijze van de opsporingsdiensten voor wat betreft de bevragingen van de CIOT bij de (geautoriseerde) medewerkers voldoende bekend moeten zijn, zodat zij de gestelde voorschriften ook kunnen naleven. Er is geconstateerd dat vooral bij bevraging op grond van artikel 126na van het Wetboek van Strafvordering er onduidelijkheid bestaat over de te volgen procedure. Welke maatregelen gaat de minister treffen om de kennis over de voorschriften voor bevragingen aan het CIOT, en daarmee ook de vereiste omgang met deze identificerende gegevens te bevorderen?

Urgentie

De leden van de PvdA-fractie merken op dat er een verzoek loopt op grond van de Wet openbaar bestuur om de rapporten vrij te geven. Welke rapporten worden hier bedoeld en waarom worden deze rapporten niet automatisch vrijgegeven? Waarom zijn de rapporten niet naar de Kamer gestuurd? Kan de minister in het kort beschrijven hoe een verzoek tot informatie via CIOT-systeem moet verlopen en over het algemeen verloopt? Hoeveel mensen zijn betrokken bij een aanvraag?

No-hit bevragingen

De leden van de VVD-fractie herinneren zich nog de vragen van het Lid Hennis-Plasschaert over het Eindrapport Audit CIOT 2009. In antwoord op deze vragen meldde de toenmalige minister van Justitie dat er werd gewerkt aan de realisatie van een adequate centrale registratie van no-hits. Deze leden kunnen uit de brief van de minister niet afleiden of dit inmiddels is gebeurd en willen weten of de realisatie van een dergelijke centrale registratie inmiddels een feit is.

De leden van de ChristenUnie hebben vernomen dat wanneer er sprake is van een no-hit, de bevraging in dat geval bij het CIOT geen resultaat heeft opgeleverd. In dat geval kan de (B)OID rechtstreeks aan de telecomaانبieder om NAW-gegevens vragen. De gegevens worden dan meestal uitgewisseld via de fax, waarbij het gevaar bestaat dat door menselijk handelen persoonlijke gegevens niet bij de juiste persoon of instantie aankomt. Deze leden vragen de minister welke maatregelen getroffen worden om het risico van menselijk falen in de behandeling van zeer gevoelige gegevens, in de hierboven geschetste situatie, te beperken.

Maatregelen

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de voorgenomen maatregel van de minister om BOID-en die in gebreke blijven, tijdelijk af te sluiten. Deze leden vragen of hierdoor de opsporing niet stagneert nu men gebruik moet maken van de voorzieningen van andere BOID-en en niet snel kan reageren via eigen systemen.

De leden van de SP-fractie vragen of de haalbaarheidsstudie van de korpschef van het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) naar de verdere beveiliging van verzoeken om NAW-gegevens en mogelijke centralisatie via de Unit Landelijke Interceptie van het KLPD al is verricht? Zo ja, wat is daar uitgekomen.

Voornoemde leden zijn het eens met de aanpak van de minister dat de diensten die niet aan de vereisten kunnen voldoen geen toegang meer krijgen tot het systeem van het CIOT. Hoe zal er op toe worden gezien dat

de regels worden nageleefd, ook door de diensten die zeggen aan de regels te zullen voldoen? Hoe intensief is de controle hierop? Is een zestal quickscans voldoende om naleving van de regels te garanderen?

De leden van de ChristenUnie zijn het met de minister eens dat wanneer BOID-en voor de gestelde termijn van 1 mei 2011 nog niet in control zijn, voor hen de toegang tot het systeem van de CIOT tijdelijk moet worden gesloten. Zij vinden dit echter een zeer ingrijpende maatregel die niet het belang van de opsporing dient. Daarom vragen zij de minister alles in het werk te stellen om de BOID-en zo snel mogelijk aan de gestelde voorschriften te laten voldoen, zodat er geen belemmeringen optreden in de uitvoering van het werk van de BOID-en. Kan de minister op zeer korte termijn na de publicatie van de rapporten van het CBP over het CIOT, het politiekorps Haaglanden en de Dienst Nationale Recherche aan de Tweede Kamer bekend maken welke maatregelen getroffen zullen worden om de BOID-en te laten voldoen aan de gestelde voorschriften?